

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Факультет суспільно-гуманітарних наук та права
Кафедра соціології та філософії

Затверджено на засіданні кафедри соціології та філософії

завідувач кафедри

Л.В. Афанасьєва

протокол № 2 від 02.09.2024 р.

Робоча програм ОК ІСТОРІЯ СОЦІОЛОГІЇ

Назва освітнього компонента <i>Обов'язковий/вибірковий</i>	ІСТОРІЯ СОЦІОЛОГІЇ <i>Обов'язковий</i>
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Назва спеціальності	054 Соціологія
Назва освітньої програми	Соціологія
Рік викладання /Семестр	2024-2025 /1,2 семестр
Викладач	Букреєва Ірина Вікторівна, кан.філософських наук, доцент
Посилання на профайл викладача	https://scholar.google.com.ua/citations?user=TcSCl3wAAAAJ&hl
Контактна інформація та комунікація (зворотний зв'язок) з викладачем	0960944825 irina.bukreeva@ukr.net
Сторінка освітнього компоненту на сайті ЦОДТ	https://dfn.mdpu.org.ua/course/view.php?id=1301 Онлайн-консультації: щовівторка з 1500 до 1600.

АНОТАЦІЯ

Освітня компонента «Історія соціології» входить до кола фундаментальних соціологічних дисциплін, обов'язкових для отримання фахової соціологічної освіти, оскільки є теоретичною основою сукупності знань та вмінь, що формують соціологічний профіль фахівця в області соціальних систем та технологій. Вивчення історії науки є умовою набуття професіоналізму та підготовки фахівців соціологічного профілю. Курс може розглядатися як вступ до опанування соціологічних дисциплін. Під час навчання студенти розвинути критичне мислення та сформулюють соціологічний світогляд шляхом здійснення пошуку соціологічної інформації та її систематизації, опрацювання джерел та першоджерел, проводячи паралелі між минулим і теперішнім, висуваючи гіпотези та оцінюючи їх альтернативи

Освітній компонент включає:

- 1) ідеї, теорії, концепції, парадигми, які мали місце від виникнення соціології як науки до сучасності;

- 2) творчу діяльність видатних соціологів, «класиків», які стояли у витоків соціології, очолювали дослідницькі напрями, були засновниками наукових шкіл;
- 3) основні соціологічні праці, що вважаються класичними, фундаментальними, визначальними для подальшого розвитку соціології;
- 4) закономірності розвитку соціології, періодизацію історії соціології, основні тенденції соціологічного знання в історичній ретроспективі.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Мета: ознайомлення студентів з історичними, культурними умовами виникнення соціології як окремої наукової дисципліни і головними теоретичними течіями, соціологічними школами, творчістю засновників і окремих соціологів-класиків XIX - XX століть.

Завдання:

- засвоїти основні етапи історичного виникнення та становлення різних теорій та шкіл у соціології;
- усвідомити основні соціальні проблеми, які аналізувалися та вирішувалися на різних етапах формування соціологічного знання;
- розрізняти основні парадигми соціологічного знання та особливості їхнього виникнення в соціології;
- знати базові теоретичні ідеї соціологічної науки;
- уміти користуватись такими розумовими операціями як аналіз, синтез, оцінка, вибір;
- аналізувати актуальні проблеми історії та теорії соціології, які вирішуються в соціологічній науці;
- оволодіти необхідною теоретичною та методологічною основою для критичного осмислення суспільних реалій;
- оволодіти комунікативними навичками концептуалізації, створення власних інтерпретаційних моделей, аргументованої презентації й захисту власної позиції
- вміти застосовувати теоретичні положення до конкретних дослідницьких завдань

ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ, ЯКІ НАБУВАЮТЬСЯ ЗДОБУВАЧАМИ

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК04. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК06. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями

ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

Спеціальні компетентності:

СК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

СК02. Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

СК04. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

РН01. Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.

РН02. Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.

РН03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.

РН04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.

РН07. Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації.

SOFT-SKILLS, ЯКІ ФОРМУЮТЬСЯ В ОСВІТНЬОМУ КОМПОНЕНТІ

- Комунікабельність
- Критичне мислення
- Творчість
- Переконавання
- Відкритість до критики

КОМПЕТЕНТНОСТІ, НАПРАВЛЕНІ НА ДОСЯГНЕННЯ ГЛОБАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ, ЯКІ ФОРМУЮТЬСЯ В ОСВІТНЬОМУ КОМПОНЕНТІ

- забезпечення всеохоплюючої і справедливої якісної освіти та заохочення можливості навчання впродовж усього життя для всіх;
- сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку

ОБСЯГ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Вид заняття	Лекція	Практичне заняття	Самостійна робота	Всього (годин, кредитів)
Кількість годин денна форма	36	66	108	210/ 7 кр.

Підсумковий контроль – екзамен

ПОЛІТИКА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Під час занять вітається активне включення здобувачів в обговорення, виконання практико-орієнтованих завдань, створюється творчий простір для формування практичних умінь і навичок, дотримується студентоцентризований підхід до здобувачів. При оцінюванні враховується пізнавальна активність, креативність здобувачів, глибина засвоєного матеріалу.

Завдання викладач надає наприкінці заняття, а також висвітлює на сторінці Центру дистанційних освітніх технологій.

При опануванні курсу слід дотримуватись академічної доброчесності. Роботи повинні бути оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування (в т.ч. із використанням мобільних девайсів), втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності є підставою незарахування роботи викладачем. У разі наявності плагіату в будь-яких видах робіт здобувач повинен повторно виконати роботу. Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування (наприклад, сервіс центру дистанційних освітніх технологій).

Здобувачі вищої освіти можуть брати участь у Проєкті сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP) <https://nuwm.edu.ua/sp/akademichnadobrochesnistj>

Здобувачі мають право на визнання результатів навчання, отриманих в неформальній освіті.

Освітній процес під час військового стану здійснюється у синхронно-асинхронному форматі з обов'язковим дотриманням безпекового режиму під час повітряних тривог.

СТРУКТУРА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Перелік тем	Кількість годин денна форма				Кількість годин заочна форма				Рекомендована література
	л	пр	ср	всього	л	пр	ср	всього	
БЛОК І. ПРОТОСОЦІОЛОГІЯ									6-7
Тема 1: Соціальні знання Стародавнього світу та Середньовіччя	2	4	6	12					1-3
Тема 2. Соціальні знання і дослідження нового часу (XVII – початок XIX ст.)	2	4	6	12					6-7
Тема 3. Становлення суспільствознавства	2	4	6	12					6-7
БЛОК ІІ. ВИНИКНЕННЯ НАУКОВОЇ СОЦІОЛОГІЇ									
Тема 4. Криза традиційного суспільствознавства	2	4	6	12					2-4
Тема 5. Виникнення і розвиток натуралістичного напрямку в соціології XIX ст.	2	4	6	12					2-4
Тема 6. Соціальний дарвінізм	2	4	6	12					1-3
Тема 7. Марксизм як соціологічна теорія у соціології XIX – початку XX ст.	2	4	6	12					4-6
Тема 8. Психологічний напрям у соціології	2	4	6	12					5-7
ІІ СЕМЕСТР									
Тема 9. Німецька формальна соціологія	2	4	6	12					
БЛОК ІІІ. СОЦІОЛОГІЧНА ДУМКА НА ЗЛАМІ XIX – XX СТ.									
Тема 10. Соціологія В.Зомбарта та «Протестантська етика і дух капіталізму» М.Вебера	2	4	6	12					6-7

Тема 11. Проблематика досліджень Макса Вебера й генезис основних понять його соціологічного вчення	2	4	6	12					4-7
Тема 12. Соціологічна концепція Еміля Дюркгейма	2	4	6	12					6-7
Тема 13. Соціологічна система Вільфредо Парето	2	4	6	12					6-7
БЛОК IV. ЕМПІРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ КІНЦЯ ХІХ-ПОЧ. ХХ СТ.									
Тема 14. Виникнення й становлення американської соціології у США кінець ХІХ ст. Соціологічні дослідження ХІХ сторіччя в Європі.	2	4	6	12					
БЛОК V. СОЦІОЛОГІЧНА ДУМКА В УКРАЇНІ									
Тема 15. Українська соціологія другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст.	2	4	6	12					6-7
Тема 16. Українська соціологія на еміграції	2	2	6	10					6-7
Тема 17. Українська радянська та пострадянська соціологія	2	2	6	10					6-7
Тема 18. Проблема концептуалізації пострадянських соціальних змін в українській соціології	2	2	6	10					6-7
Разом	36	66	108	210					

ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Блок 1. Протосоціологія

Тема. Загальна характеристика історії соціологічних теорій та вчень як наукової дисципліни: предмет, джерела, структура

Предмет курсу. Проблематика, Обов'язковість історико-соціологічної освіти для фахових соціологів. Періодизація історії соціології
Роль особистості вченого в розвитку наукової дисципліни. Соціологи-класики. Засади й методи історико-соціологічного пізнання. Різні підходи до історико-соціологічного процесу: хронологічний, проблемний, національний, персональний. Головні джерела та засоби їх опрацювання. Учбова та наукова література з історії соціології
Поняття першоджерела. Метода робота з першоджерелами та науковою літературою. Структура курсу. Форми контролю. Специфіка написання курсової роботи з історії соціологічних теорій та вчень.

Тема. Соціальні ідеї стародавнього світу, античності, раннього середньовіччя, епох Відродження та Просвітництва

Соціологічні відомості, що походять з древніх міфів, легенд та перших переписів населення. Збірки стародавніх законів як соціологічне джерело. Соціологічні узагальнення в історіографічних працях. Ідеальна держава Платона. Соціально-філософська концепція Аристотеля. Теософські концепції людини й суспільства: провіденціалізм, есхатологія. Гуманізм як нова система поглядів на людину і її буття. Видатні митці і ідеологи гуманізму. Соціальні утопії Т. Мора й Т. Кампанелли. Соціальні ідеї в працях. Н. Макіавеллі, Ж. Бодена. Епоха Просвітництва. Секуляризація науки. Теорії "природного права" і "суспільного договору" в працях Т.Гоббса, Д.Локка, Ж.Ж.Руссо.

Блок II. Передумови виникнення наукової соціології.

Тема. Попередники Огюста Конта.

Соціологічна концепція Ш. Монтеск'є: детермінізм в суспільних процесах, соціальні закони. Соціально-демографічні ідеї Т. Мальтуса. Філософія історії Теорія історичного круговороту Дж. Віке. Схема всесвітньо-історичного розвитку за Г. Гегелем. Закономірності історії за Й.

Гердером. Ідея соціального прогресу Механіка й цілі Прогресу за Кантом. Стадії суспільного прогресу за Кондорсе. Соціологічні аспекти політичних та економічних теорій: лібералізм, консерватизм, утопічний соціалізм. А. Сміт та Шотландська історична школа про поділ праці й стадії розвитку суспільства. Теорія індустріального суспільства Сен-Симона.

Тема. О. Конт про соціологію як позитивну науку

Особистість Огюста Конта, життєвий шлях, основні праці. Стосунки Канта з Сен-Симоном, взаємний вплив. Критика Кантом філософського дискурсу Позитивізм як новий світогляд та методологія науки. Класифікація позитивних наук, місце соціології в системі позитивних наук. Походження терміну "соціологія". Суспільна потреба у соціології та завдання нової науки. Соціологія і біологія. Організований підхід до суспільства Натуралізм як методологія соціологічного дослідження. Конт про метод соціології: спостереження, опис та класифікація фактів історико-порівняльний метод, експеримент. Структура соціології. Соціальна статика Проблема соціального порядку. Соціальні інститути, що впорядковують суспільство Соціальна динаміка. Лінійна схема соціального прогресу. Розуміння суспільства як Людства, Закон трьох стадій інтелектуального розвитку Логічні та історичні аспекти теологічної, метафізичної та позитивної стадій. Умови ствердження позитивного мислення Сутність індустріального суспільства. Поширення сильної (соціальної) моралі Проект новітньої позитивної релігії Вплив Конта на подальший розвиток соціології Сучасна оцінка теоретичної спадщини Конта та позитивістської парадигми.

Тема. Концепція природної соціальної еволюції Г. Спенсера

Біографічні відомості про Герберта Спенсера та загальна характеристика літературної спадщини. Спенсер і Дарвін Ідея еволюції як універсального закону розвитку неорганічної, органічної й надорганічної матерії Спенсер про загальні закони еволюції Фундаментальні закономірності соціальної еволюції зростаюча диференціація й проблема інтеграції Роль поділу праці та інституалізації суспільних відносин "Первинні" й "вторинні" фактори еволюції. Роль вільної конкуренції в еволюційному процесі, критика революцій й радикальних реформ. Спенсер про суспільство як організм. Спенсер як засновник системного підходу в соціології, поняття "структура" й "функція". Спенсер про функції суспільного організму. Класифікація соціальних інститутів на функціональній основі. Принцип рівноваги в розподілі функцій та структур суспільства. Людина і суспільство. Закономірність історичного процесу: перехід від мілітаристського до індустріального суспільства. Проблема соціологічного номіналізму й реалізму. Розуміння суспільства як реальної сутності, що не зводиться до простої суми складових частин. Метод соціологічного дослідження: сполучення емпіричного й теоретичного підходів. "Описова соціологія" як унікальна спроба крос-культурного аналізу на емпіричній основі. Вплив Спенсера на формування структурно-функціональної парадигми в соціології.

Тема. Матеріалістична соціологія К. Маркса

Життєвий шлях, наукова та політична діяльність Карла Маркса. Матеріалістичне розуміння історії й принцип економічного детермінізму. Базові поняття: "спосіб виробництва", "виробничі сили", "виробничі (економічні) відносини", "базис", "надбудова", "суспільно-економічна формація". Сутність соціологічного методу: пошук економічних факторів, що детермінують соціальні структури й відносини між людьми, та протиріч, які, зумовлюють соціальні перетворення і соціальну динаміку. Суспільство як сукупність відносин між людьми. Людина і суспільство, трактування свободи особистості. Роль об'єктивних і суб'єктивних факторів в історичному процесі Класова теорія. Економічні витоки класових протиріч. Соціальна структура те система протиріч капіталістичного суспільства. Становище робітника, спроби емпіричних досліджень: "Анкета для робітників" (К. Маркс), "Становище робітничого класу в Англії" (Ф. Енгельс). Закон доданої вартості; закони відносного й абсолютного зубожіння пролетаріату. Всесвітньо-історична місія пролетаріату, ідея пролетарської революції й диктатура пролетаріату. Схема історичного розвитку за Марксом. Типи суспільно-економічних формацій. Комуністичне суспільство: критерії, фази

розвитку. Проблема соціального прогнозування: наукові підстави передбачення й ідеологічна спрямованість. Соціальні прогнози Маркса й реальність. Маркс і марксистські політичні й ідеологічні течії. Марксизм і соціальні експерименти ХХ сторіччя.

Тема. Механіцизм, географічний детермінізм, органіцизм.

Методологія натуралізму. Вплив позитивізму О. Конта й еволюційної теорії Г. Спенсера. Вплив фізичних теорій на соціальні науки. Сутність механіцизму. "Фізичні" пояснення законів суспільства в працях Г. Кері та В. Оствальда. Принцип географічного детермінізму як спроба наукового пояснення структурного плюралізму суспільств та історичну долю народів світу. Засновника школи географічного детермінізму: Ж. Боден, Ш. Монтеск'є, А. Тюрго. Г. Бокль про "зовнішні" явище, що впливають на людину і суспільство. Соціогеографія. Л. Мечніков про гідрологічний фактор в історії становлення цивілізацій. Теорія "Північного дрейфу цивілізації". Геополітика Ф. Ратцеля. Продовження традицій географічної школи в ХХ сторіччі (вплив космічних сил, радіація й антропогенез тощо). Г. Спенсер як засновник органістичної школи в соціології. Вплив біологічних наук і досліджень на соціологію ХІХ сторіччя. Основні постулати органістичного підходу до суспільства. Представники органіцизму: А. Шеффле, Р. Вормс, А. Еспінас, П. Лілієнфельд, О. Стронін. Вульгаризація соціального життя й методологічний тупик органіцизму. Значення органіцизму для розвитку системно-функціональних уявлень про суспільство.

Тема. Расово-антропологічний напрямок, соціальний дарвінізм.

Ідея інтелектуальної й психологічної нерівності расових груп як провідна теза расово-антропологічного напрямку в соціології (праця Ж. Де Гобіно "Нариси про нерівність людських рас"). Розподіл рас на "вищі" й "нижчі". Расовий фактор в історичному процесі. Використання Ж. Ляпужем і О. Аммоном головного показника як ознаки расової належності й нерівності людей. Ідея генетичної чистоти раси й пророкування загибелі Європи ("білої" цивілізації в наслідок змішування рас і метисизації населення. Не однозначне й довільне розуміння раси різними авторами. Расистське спрямування школи (Х. Чемберлен), використання ідей антропосоціології в політичних цілях. Ідеологія расизму. Нацистські рухи. Проблема моральної відповідальності вченого.

Теоретичні витоки основних ідей соціального дарвінізму: теорії Сміта, Мальтус, Дарвіна, Спенсера. Соціальний конфлікт й боротьба, за існування як провідні чинники соціальної еволюції. У. Беджгот і Л. Гумплович про групові конфлікти. Етноцентризм. Теорія соціального відбору Г. Сампера. "Ми-група" і "Вони-група", Г. Ратценхофер та А. Смолл про соціальні інтереси, їх соціальні функції та типи. Роль насильства в історичному процесі. Оцінка соціального дарвінізму з позицій подальшого розвитку соціології.

Тема. Психологічний еволюціонізм і інстинктивізм

Теоретичні засади психологічного напрямку в соціології. Особливості концепції Лестера Уорда. Психологія як основа науки про суспільство. Телічний (від telos - ціль) характер соціальних процесів. Класифікація соціальних сил. Держава як інститут колективного цілепокладання. Проблеми прогресу. Соціократія - науковий контроль соціальних сил. Франклін Гідденс про суспільство як фізико-психічний організм, що є продуктом несвідомої еволюції й свідомих зусиль. Інстинктивізм Мак-Даугалла. Психоаналітична доктрина Зігмунда Фрейда. Структура особистості за Фрейдом. Ерос і Танатос. Сублімації. Конфлікт людини і суспільства. Проблема соціального контролю. Вплив психоаналізу на культуру й соціальні науки ХХ сторіччя. Фрейд і проблема несвідомого (ірраціонального) в соціології.

Тема. Психологія народів. Теорія масового суспільства. Теорія наслідування

Базові тези психології народів у викладі М. Лацаруса і Х. Штейнталя. Об'єкт і негоди дослідження. Проблема індивіда і нації. "Психологія народів" Вільгельма Вундта. Теорія масового суспільства Гюстава Лебона, Ознаки масового суспільства та його внутрішні небезпеки. Масове суспільство як альтернатива класовому суспільству. Психологія натовпу. Деіндивідуалізація. Роль несвідомого, ірраціонального в натовпі й масовому суспільстві. Маса й вожді. Пропаганда, політика, мистецтво управління масами. Проблематика

несвідомого в творчості Габріеля Тарда. Теорія наслідування. Роль сугестії й конформізму в організації суспільного життя. Наслідування як адаптація індивідів до соціального середовища. Типи наслідування. Закономірності наслідування. Опозиція. Значення і теоретична обмеженість психологічних теорій в історії розвитку соціології.

Блок III. СОЦІОЛОГІЧНА ДУМКА НА ЗЛАМІ XIX – XX СТ.

Тема. Соціологічна концепція Еміля Дюркгейма.

Наукове кар'єра й праці Еміля Дюркгейма. Формулювання предмету соціології. Соціальні факти як предмет соціології. Ознака соціального факту. Види соціальних фактів. Праця Дюркгейма "Правила соціологічного методу". Принцип соціологізму. Соціальні факти як речі. Каузальне в функціональне вияснення соціальних фактів. Правила спостереження соціальних фактів. Об'єктивізм наукового пізнання. Емпіричне й теоретичне в соціологічному дослідженні. Праця Дюркгейма "Самогубство" як практична реалізація неготи і класичний зразок соціологічного дослідження. Соціологічний реалізм. Пояснення суспільства як особливої реальності. Проблема солідарності. Праця "Розподіл праці", Солідарність механічна і органічна. Роль релігії та поділу праці в упорядкуванні суспільного життя. Проблема соціальної норми і патології

Трактування злочинності і суїциду. Самогубство як соціальне явище. Соціальні причини суїциду, типи самогубства. Проблема релігії й моралі в творчості Дюркгейма, Місце Дюркгейма в історії соціології, його вплив на сучасну соціологію.

Тема. Формальна соціологія Георга Зіммеля

Німецька формальна соціологія. Праця Фердинанда Тьоніса "Спільність і суспільство". Біографічні відомості про Георга Зіммеля. Основні етапи творчості. Структура, предмет і завдання соціології. Формальна соціологія. Розмежування змісту і форми соціальних явищ в процесі "соціації" суб'єктів. Зміст - історично-конкретні цілі, мотиви, засоби взаємодії людей. Форма як універсальний засіб взаємодії, який реалізує історично мінливий зміст. Класифікація "чистих" соціальних форм: соціальні типи, процеси, моделі розвитку. Сутність суспільства. Соціальна диференціація. Утворення соціальних кіл і індивідуалізація. Теорія конфлікту. Інтегративна функція соціального конфлікту. Роль інститутів. Соціологія культури. Значення творчості Г. Зіммеля для подальшого розвитку соціології.

Тема. "Розуміюча" соціологія Макса Вебера

Творчий шлях Макса Вебера. Ідейні витоки соціологічної концепції Вебера. Загальна концепція соціології: антипозитивізм, антинатуралізм, номіналізм, принцип "розуміння", свобода від оціночних суджень, ідеальні типи як засіб впорядкування емпіричної реальності. Предмет соціології - осмислена соціальна дія. Теорія соціальної дії. Види соціальних дій. Ознаки соціальної стратифікації. Соціальні класи і стани. Вебер про духовні чинники в історії людства. Праця "Протестантська етика і дух капіталізму". Роль релігії в формуванні трудової етики і типів господарювання. Вчення про формальну раціональність. Суспільства традиційні і індустріальні. Сутність капіталістичного суспільства. Теорія соціальної організації. Бюрократична модель організації. Політична соціологія. Типи політичного панування: традиційне, харизматичне, легальне. Вебер і сучасність.

Тема. Соціологічна система Вільфредо Парето

Біографічні дані, наукові праці. Суспільство як система взаємодії індивідів. Концепція людини. Роль почуттів і ірраціональних станів свідомості індивіда. Структура соціальної дії. Аналіз нелогічних дій і психічних настанов індивідів - завдання соціології. Психологічний редукціонізм. Резедуї (залишки). Типи залишків. Пояснення політичної історії як функції сполучення і домінування різних типів залишків. Концепція ідеології. Поняття деривації. Типи ідеологів. Технологія маніпулювання масовою свідомістю. Концепція кругообігу еліт.

Причини занепаду правлячої верстви і соціально-політичних струсів. Еліта і маса. Типи політичних лідерів: "леви" й "лисиці". Політичні і інтелектуальні аспекти наукової діяльності Парето.

БЛОК IV. Розвиток емпіричної соціології

Л. Кетле - засновник наукової емпіричної соціології. Соціологічні дослідження XIX сторіччя в Європі. Моральна статистика і соціальна гігієна. Розробка методики емпіричних досліджень в практиці обстежень А. Геррі, А. Паран-Дюшатле, Де Пле, Чарлза Бута, А. Фон Ленгерке та інших соціологів. Розвиток емпіричних досліджень в США. "Солом'яні опитування" (straw polls). Методи прогнозування підсумків виборів в органи влади. Практика масових опитувань "Літерарі дайджест". Формування принципів і методологічної бази репрезентативних опитувань. Праця У. Томаса і Ф. Знанецького "Польський селянин в Європі і Америці". Наукова і практична діяльність Дж. Геллапа. Емпіричні дослідження соціологами Чикагської школи. Розробка методології емпіричних досліджень в працях П. Лазерсфельда. інституалізація емпіричної соціології в США.

БЛОК V. СОЦІОЛОГІЧНА ДУМКА В УКРАЇНІ

Тема. Українська радянська та пострадянська соціологія

Наукова праця з соціологічних проблем в Україні у 1920-і роки. Діяльність Всеукраїнської Академії наук (ВУАН). Повернення на Україну М. Грушевського.

Відновлення соціології наприкінці 1950-х років. Соціологія та будівництво соціалістичного та комуністичного суспільства. Лабораторії конкретних соціологічних досліджень та їх діяльність.

Інститут конкретних соціологічних досліджень АН СРСР. Розвиток соціології 1960-х років та утиски початку 1970-х рр. Стан радянської та української соціології 1970-80-х р.р. Соціологія і перебудова. Нова динаміка розвитку соціології.

Зняття ідеологічних обмежень та оптимізм щодо розвитку соціології перших років незалежності. Інституціоналізація соціологічної науки. Проблеми української соціології: неоднозначне ставлення з боку суспільства та влади, брак фінансування, недостатній професіоналізм, недостатність наукових комунікацій тощо. Розвиток соціологічної освіти.

Стан в галузі теорії: між поліпарадигмальністю та пошуками теоретичного синтезу. Західні запозичення як провідна тенденція. Провідна тематика сучасної української соціології.

Тема. Проблема концептуалізації пострадянських соціальних змін в українській соціології

Потреба концептуалізації реальності, яка досліджується. Розвиток теоретико-методологічних підходів до аналізу пострадянських соціальних змін. Спроби фіксації суспільної специфіки у різних концептах: "перебудова", "криза", "модернізація", "перехід", "трансформація".

Трактування сутності пострадянської соціальної трансформації та світовий соціальний та соціологічний контекст. Глобалізація, аномія, соціопатологія, модерн як характеристики суспільного стану. "Рухливість структури" та зміна суспільних значень.

Сучасне розуміння специфіки пострадянських суспільств взагалі та українського зокрема (специфіки, яка фіксується в понятті трансформації): мінливість, стан динамічної рівноваги, стихійне переупорядкування елементів суспільства.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

І СЕМЕСТР	
1	Охарактеризуйте причини виникнення соціології як самостійної науки. Обсяг: 4-5 сторінок.
2	Що таке «позитивізм у соціології»? Назвіть основні принципи соціологічного позитивізму та дайте їхню оцінку з огляду на перспективи сьогодення. Обсяг: 4-5 сторінок.
3	Чи можуть географічні чинники (клімат, ландшафт, ґрунти, ріки тощо) визначати розвиток суспільства? Обґрунтуйте свою думку. Обсяг: 4-5 сторінок.
4	Дайте коротку характеристику критичного аналізу соціологічної концепції марксизму в працях: • українських соціологів; • західних соціологів. Обсяг: 4-5 сторінок.
5	У чому полягає відмінність між соціологічним позитивізмом і психологічним напрямом у соціології? Обсяг: 4-5 сторінок.
6	Обґрунтуйте роль і значення вчення О.Конта та Г. Спенсера для розвитку соціологічної думки Обсяг: 4-5 сторінок.
ІІ СЕМЕСТР	
1	Дослідить та опишіть у чому полягає суперечливість соціологічної концепції Е.Дюркгайма? Обсяг: 4-5 сторінок.
2	Чому, на вашу думку, ідеї М.Вебера є співзвучними сучасності? Обсяг: 4-5 сторінок.
3	Дайте загальну характеристику класичної соціології в її основних рисах. Обсяг: 4-5 сторінок.
4	Чому, на вашу думку, ідеї М.Вебера є співзвучними сучасності? Обсяг: 4-5 сторінок.
5	М.Грушевському належить положення про коливальну динаміку суспільної еволюції. Чим відрізняється це положення від позитивістських схем соціального поступу людства? Обсяг: 4-5 сторінок.
6	Дайте загальну характеристику розвитку української соціології у період до І світової війни Обсяг: 4-5 сторінок.

Докладний опис завдань для самостійної роботи представлений на сайті ЦОДТ.

ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНЕ ЗАВДАННЯ

БЛОК І. ПРОТОСОЦІОЛОГІЯ <i>Підготуйте питання для наступних групових дискусій. Підготовка може включати створення презентацій, доповідей (5-7 хв), структурно-логічних схем, повідомлень, написання есе, розробка/створення проблемних питань, публічна інтерпретація результатів навчальної рефлексії та критичного мислення матеріалу</i>
Тема 1: Соціальні знання Стародавнього світу та Середньовіччя Найдавніші форми відображення та пояснення світу, людини і природи Соціально-філософські проблеми суспільства і соціального пізнання. Соціальні ідеї Стародавнього світу

Розвиток соціальних знань у Стародавньому світі. Погляди на суспільство Демокріта, Платона, Аристотеля. Соціальне знання епохи Середньовіччя. Початок світоглядних змін на фоні кризи рабовласництва. Теорії Августина Блаженного, Фоми Аквінського, Томаса Мора, Томмазо Кампанелла.
Тема 2. Соціальні знання і дослідження нового часу (XVII – початок XIX ст.) Особливості розвитку соціального знання на межі двох епох. Становлення елементів соціального знання (Н. Макіавеллі, Ж. Боден, Г.Гроцій). Теорії «природного права» і «суспільного договору» XVII ст. (Т.Гобс і Д. Локк).
Тема 3. Становлення суспільствознавства Соціологічні концепції Ш. Л. Монтеск'є та Ж. Ж. Руссо. Філософія історії – новий етап у розвитку соціального пізнання. Соціологічні ідеї консерватизму, лібералізму та утопічного соціалізму. Консервативна критика та ліберальна апологія буржуазного суспільства. А. Токвіль про демократію та суспільний лад. Соціальне питання і утопічний соціалізм.
Блок II. ВИНИКНЕННЯ НАУКОВОЇ СОЦІОЛОГІЇ <i>Підготуйте питання для наступних групових дискусій. Підготовка може включати створення презентацій, схем, доповідей (5-7 хв), повідомлень, написання есе, розробка/створення проблемних питань, публічна інтерпретація результатів навчальної рефлексії та критичного мислення матеріалу</i>
Тема 4: Криза традиційного суспільствознавства Наука про людину А. Сен-Сімона. Праця Сен-Сімона «Нарис науки про людину». Соціологія Огюста Конта. Конт як основоположник соціології (методолог соціології) і Конт як соціолог. «Курс позитивної філософії» і «Система позитивної політики»: протиріччя в структурі соціального світогляду Конта. Єдність наукового й «релігійного» (сакрального) мотивів у творчості пізнього Конта. Об'єктивний і суб'єктивний методи, їх використання в працях Конта. Родина, держава й церква в соціократичній утопії Конта. Доля ідейної спадщини О. Конта. Учні й послідовники засновника позитивістської соціології. Джон Стюарт Мілль як продовжувач «справи», початої Контом. Вплив ідей Конта на наступний розвиток світової соціологічної думки.
Тема 5. Виникнення і розвиток натуралістичного напрямку в соціології XIX ст. Загальна характеристика соціологічного натуралізму Концепція природної соціальної еволюції Г.Спенсера. Спенсер про суспільство як організм. Спенсер як засновник системного підходу в соціології, поняття "структура" й "функція". Еволюційний розвиток суспільства. Три фази еволюції. "Первинні" й "вторинні" фактори еволюції. Роль вільної конкуренції в еволюційному процесі, критика революцій й радикальних реформ. Виникнення соціальних інститутів та їх види. Класифікація соціальних інститутів на функціональній основі. Принцип рівноваги в розподілі функції та структур суспільства. Поняття «суспільної рівноваги», «соціального контролю». Вплив Спенсера на формування структурно-функціональної парадигми в соціології.
Тема 6. Соціальний дарвінізм Боротьба соціальних груп. «Ми-група», «Вони –група» (У. Беджгот, Л. Гумплович, У.Г. Самнер, Г. Ратценхофер, А. Смолл). Етноцентризм, амальгація, асиміляція

Тема 7. Марксизм як соціологічна теорія у соціології XIX – початку XX ст.

Єдність наукового й ідеологічного в теорії Маркса. Фундаментальні засади системи соціологічних поглядів Маркса – теорія «матеріалістичного розуміння історії». Людські потреби і їхня роль у розвитку суспільства (потреби й спільна трудова діяльність людей). Матеріально-виробнича практика як основний спосіб задоволення людських потреб. Характеристика категорій «спосіб виробництва» і «суспільно-економічна формація». «Базис» і «надбудова» як основні конститутивні компоненти універсуму соціальної реальності. Структури надбудови (держава, право, форми суспільної свідомості) і їхня залежність від структур базису.

Тема 8. Психологічний напрям у соціології

Психологічний еволюціонізм. Базові тези психології народів у викладі М.Лацаруса і Х.Штейнталя. «Психологія народів» В.Вундта. Теорія масового суспільства Гюстава Лебона. Франклін Гідденс про суспільство як фізико-психологічний організм. Г.Тард теорія наслідування.

II СЕМЕСТР**Тема 9. Німецька формальна соціологія**

Особливості становлення і розвитку соціологічної науки у Німеччині:

Соціологічна концепція Г.Зіммеля. Соціологія Ф.Тьонніса. Суть соціального життя. Соціальні зв'язки. Спільнота і суспільство. Сутність суспільства. Соціальна диференціація. Утворення соціальних кіл і індивідуалізація.

Розмежування змісту і форми соціальних явищ в процесі "соціації" суб'єктів. Зміст - історично-конкретні цілі, мотиви, засоби взаємодії людей. Форма як універсальний засіб взаємодії, який реалізує історично мінливий зміст. Класифікація "чистих" соціальних форм: соціальні типи, процеси, моделі розвитку. Теорія конфлікту. Інтегративна функція соціального конфлікту. Роль інститутів. Соціологія культури.

БЛОК III. СОЦІОЛОГІЧНА ДУМКА НА ЗЛАМІ XIX – XX СТ.

Підготуйте питання для наступних групових дискусій. Підготовка може включати створення презентацій, доповідей (5-7 хв), структурно-логічних схем, повідомлень, написання есе, розробка/створення проблемних питань, публічна інтерпретація результатів навчальної рефлексії та критичного мислення матеріалу

Тема 10. Соціологія В.Зомбарта та «Протестантська етика і дух капіталізму» М.Вебера

В.Зомбарт про значення духу в господарському житті. Визначення і характеристика типів капіталістичних підприємств.

Протестантська етика і дух капіталізму

Пояснення М.Вебером факту кореляції між конфесійною приналежністю і соціальним статусом; М.Вебер про вибірккову спорідненість між протестантською етикою і капіталістичною економікою. Поняття капіталізму й тип «капіталістичної діяльності». Соціально-економічна й культурно-історична своєрідність «сучасного капіталізму»

Тема 11. Проблематика досліджень Макса Вебера й генезис основних понять його соціологічного вчення

Розуміюча соціологія М. Вебера. Ідеальні типи в теорії М.Вебера. Теорія соціальної дії. Релігія в соціологічній концепції М. Вебера. Розуміння соціально-філософського й соціологічного рівня. Політична соціологія. Легітимність панування

Тема 12. Соціологічна концепція Еміля Дюркгейма

Формулювання предмету соціології. Соціальні факти як предмет соціології Ознака соціального факту. Види соціальних фактів. Праця Дюркгейма "Правила соціологічного методу". Принцип соціологізму. Соціальні факти як речі. Каузальне в функціональне виявлення соціальних фактів. Правила спостереження соціальних фактів. Об'єктивізм наукового пізнання. Емпіричне й теоретичне в соціологічному дослідженні. Проблема релігії й моралі в творчості Дюркгейма.

Праця Дюркгейма "Розподіл праці".

Соціологічний реалізм. Пояснення суспільства як особливої реальності. Проблема солідарності. Солідарність механічна і органічна. Роль релігії та поділу праці в упорядкуванні суспільного життя. Праця "Самогубство" як практична реалізація негоду і класичний зразок соціологічного дослідження. Проблема соціальної норми і патології

Трактування злочинності і суїциду. Самогубство як соціальне явище. Соціальні причини суїциду, типи самогубства. Місце Дюркгейма в історії соціології, його вплив на сучасну соціологію.

Тема 13. Соціологічна система Вільфредо Парето

Суспільство як система взаємодії індивідів. Концепція людини. Роль почуттів і ірраціональних станів свідомості індивіда. Структура соціальної дії. Аналіз нелогічних дій і психічних настанов індивідів - завдання соціології. Психологічний редукціонізм. Резедуї (залишки). Типи залишків. Пояснення політичної історії як функції сполучення і домінування різних типів залишків. Концепція ідеології. Поняття деривації. Типи ідеологів Технологія маніпулювання масовою свідомістю. Концепція кругообігу еліт.

Причини занепаду правлячої верстви і соціально-політичних струсів. Еліта і маса. Типи політичних лідерів: "леви" й "лисиці". Політичні і інтелектуальні аспекти наукової діяльності Парето.

БЛОК IV. ЕМПІРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ КІНЦЯ ХІХ-ПОЧ. ХХ СТ.

Підготуйте питання для наступних групових дискусій. Підготовка може включати створення презентацій, доповідей (5-7 хв), структурно-логічних схем, повідомлень, написання есе, розробка/створення проблемних питань, публічна інтерпретація результатів навчальної рефлексії та критичного мислення матеріалу

Тема 14. Виникнення й становлення американської соціології у США кінець ХІХ ст.

Л. Кетле - засновник наукової емпіричної соціології. Соціологічні дослідження ХІХ сторіччя в Європі. Моральна статистика і соціальна гігієна. Розробка методики емпіричних досліджень в практиці обстежень А. Геррі, А. Паран-Дюшатле, Де Пле, Чарлза Бута, А. Фон Ленгерке та інших соціологів.

"Солом'яні опитування" (straw polls). Методи прогнозування підсумків виборів в органи влади. Практика масових опитувань "Літерарі дайджест". Формування принципів і методологічної бази репрезентативних опитувань. Праця У. Томаса і Ф. Знанецького "Польський селянин в Європі і Америці". Наукова і практична діяльність Дж. Геллапа. Емпіричні дослідження соціологами Чикагської школи. Розробка методології емпіричних досліджень в працях П. Лазерсфєльда. інституалізація емпіричної соціології в США.

БЛОК V. СОЦІОЛОГІЧНА ДУМКА В УКРАЇНІ

Підготуйте питання для наступних групових дискусій. Підготовка може включати створення презентацій, доповідей (5-7 хв), структурно-логічних схем, повідомлень, написання есе, розробка/створення проблемних питань, публічна інтерпретація результатів навчальної рефлексії та критичного мислення матеріалу

Тема 15. Українська соціологія другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст.

Роботи українських вчених 1860-1870 років. Вплив позитивізму та марксистської соціальної теорії. Українські філософи-позитивісти: О.Стронін, В., Лесевич, І. Лучинський, М. Грот. Київське товариства "Громада": М. Зібер. "Женевський" гурток українських вчених-істориків «Громада»: С. Подолинський та Ф. Вовк. Соціологічна концепція М. Драгоманова: необхідність, завдання та методи соціології, політична соціологія. Вплив постаті та ідей М. Драгоманова на подальший розвиток української соціологічної думки. Соціологічна творчість І.Франка: осмислення еволюційних ідей та марксизму, задачі суспільної науки, необхідність соціальної статистики. Проект створення наукової соціології Б.Кістяківського. Соціологічна діяльність М. Ковалевського в контексті української, російської та світової
Тема 16. Українська соціологія на еміграції Діяльність соціологічних інститутів. Український соціологічний інститут (Відень, 1919 р.) Українські соціологічні студії у Празі. Український інститут громадознавства та його науково-просвітницькі задачі. Український робітничий університет. "Загальна соціологія" М, Шаповала як перший український підручник з соціології. Український вільний університет (Відень, Прага, Мюнхен). Українська господарська академія у Подєбрадах. Вищий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова. Національно-визвольна тематика у дослідженнях українських вчених: О. Бочковський, В. Старосольський. Проект націології. Політична соціологія В. Липинського: нація та держава, теорія еліт та вчення про ідеологію, проект класократичного устрою.
Тема 17. Українська радянська та пострадянська соціологія Наукова праця з соціологічних проблем в Україні у 1920-і роки. Діяльність Всеукраїнської Академії наук (ВУАН). Повернення на Україну М. Грушевського. Відновлення соціології наприкінці 1950-х років. Соціологія та будівництво соціалістичного та комуністичного суспільства. Лабораторії конкретних соціологічних досліджень та їх діяльність. Інститут конкретних соціологічних досліджень АН СРСР. Розвиток соціології 1960-х років та утиски початку 1970-х рр. Стан радянської та української соціології 1970-80-х р.р. Соціологія і перебудова. Нова динаміка розвитку соціології. Зняття ідеологічних обмежень та оптимізм щодо розвитку соціології перших років незалежності. Інституціоналізація соціологічної науки. Проблеми української соціології: неоднозначне ставлення з боку суспільства та влади, брак фінансування, недостатній професіоналізм, недостатність наукових комунікацій тощо. Розвиток соціологічної освіти. Стан в галузі теорії: між поліпарадигмальністю та пошуками теоретичного синтезу. Західні запозичення як провідна тенденція. Провідна тематика сучасної української соціології.
Тема 18. Проблема концептуалізації пострадянських соціальних змін в українській соціології Потреба концептуалізації реальності, яка досліджується. Розвиток теоретико-методологічних підходів до аналізу пострадянських соціальних змін. Спроби фіксації суспільної специфіки у різних концептах: "перебудова", "криза", "модернізація", "перехід", "трансформація". Трактування сутності пострадянської соціальної трансформації та світовий соціальний та соціологічний контекст. Глобалізація, аномія, соціопатологія, модерн як характеристики суспільного стану. "Рухливість структури" та зміна суспільних значень.

Сучасне розуміння специфіки пострадянських суспільств взагалі та українського зокрема (специфіки, яка фіксується в понятті трансформації): мінливість, стан динамічної рівноваги, стихійне переупорядкування елементів суспільства.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (І СЕМЕСТР)

1. Поясніть основи соціальної статистики і соціальної динаміки в концепції О.Конта.
2. Поясніть поняття «детермінізм».
3. Позитивізм як науковий напрям: позитивні та негативні риси.
4. Поясніть основні ідеї соціальної побудови суспільства К.Маркса.
5. Органіцизм як науковий напрям: позитивні та негативні риси.
6. В чому полягає утопізм теорії Ж.-Ж.Руссо. (45 балів)
7. Назвіть основні ідеї психологічного напрямку в соціології
8. Поясніть основні закони еволюції в теорії Г.Спенсера.
9. Поясніть основні ідеї теорії В.Самнера (соціал-дарвінізм).
10. Зародження лібералізму як наукового напрямку
11. Поясніть поняття «рівноваги», «консенсусу» в теоріях Г.Спенсера та О.Конта.
12. Логіка виникнення соціальних інститутів (Г.Спенсер).
13. Поясніть поняття «амальгація», «асиміляція».
14. Поясніть основні принципи органіцизму Г.Спенсера.
15. Поясніть методи соціології за О.Контом
16. Поясніть в чому полягає лібералізм Дж.Локка.
17. Обґрунтуйте основні ідеї соціал-дарвінізму.
18. Поясніть принципи «Ідеальної держави» Платона.
19. Поняття «соціальна статика», «соціальна динаміка» О.Конта.
20. Поясніть у чому полягають ідеї авторитаризму Т.Гоббса.
21. Г.Спенсер про принцип рівноваги як причину сталості суспільства.
22. Поясніть чому Платона називають конструктором майбутнього тоталітаризму
23. Поясніть основні принципи побудови держави в концепції Аристотеля
24. Фактори та передумови виникнення соціології як самостійної науки
25. Обґрунтуйте роль позитивізму О. Конта в становленні соціології як науки.
26. Які емпіричні спостереження можна віднести до протосоціологічного періоду?

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (ІІ СЕМЕСТР)

1. Розкрийте зміст положення Е.Дюркгайма про аномію суспільства.
2. Чому соціологічна концепція Е.Дюркгайма має назву «соціологізм»?

3. У чому полягає суть соціологічного вчення Е.Дюркгайма про релігію
4. і мораль?
5. Що, за Е. Дюркгаймом, входить до предметної області соціології, які функції вона виконую, яку структуру має?
6. Які правила запропонував Дюркгайм для вивчення соціальних фактів?
7. Яку роль у суспільстві, на думку Е. Дюркгайма, виконують мораль і релігія?
8. Які види самогубств виділив Дюркгайм та з якими соціальними чинниками вони пов'язані?
9. З яким соціальним явищем пов'язана солідарність у суспільстві та яким чином? Чим механічна солідарність відрізняється від органічної?
10. Визначіть основні форми суспільств за Дюркгаймом та опишіть їх.
11. Розкрийте зміст положення М.Вебера про соціальну дію та її типи.
12. Назвіть основні положення соціології політики і влади М.Вебера.
13. Охарактеризуйте внесок М.Вебера у розвиток класичної соціології.
14. Який зміст поняття вкладався М. Вебером у поняття капіталізму як особливої форми економічного раціоналізму? Наслідками яких обставин було виникнення капіталізму у країнах Західної Європи?
15. Яким чином протестантизм вплинув на формування капіталістичних відносин?
16. Який зміст вкладав М. Вебер у поняття «ідеальні типи», з якою метою їх створюють вчені?
17. Яку дію, за М. Вебером, можна вважати соціальною? З яких компонентів складається соціальна дія? Назвіть типи соціальної дії і розкрийте зміст кожного з них.
18. Що є предметом соціології у контексті «розуміючої соціології»? Розкрийте зміст категорії «соціальні відношення». Як відбувається процес формування «соціальних утворень»?
19. Що є влада згідно з уявленнями М. Вебера? Дайте характеристики легітимному, традиційному та харизматичному типам панування.
20. Які проблеми соціології знайшли свою розробку у вченні класика соціології, німецького вченого Г.Зіммеля?
21. У чому полягає суть вчення Ф.Тьонніса про спільноти і суспільство?
22. Опишіть загальні риси і наукові цілі формальної німецької соціології.
23. Опишіть думку Ф. Тьонніса стосовно завдань «чистої», емпіричної та прикладної соціології як складових частин спеціальної соціології. Порівняйте сучасну структуру соціологічного знання з моделлю, що пропонував вчений. Знайдіть розбіжності та подібності.
24. Порівняйте соціальні відносини в суспільстві (гезельшафт) та у спільноті (гемайншафт).
25. Поясніть методологію соціологічного дослідження, яку обстоював Г. Зіммель.
26. Охарактеризуйте внесок Е. Дюркгайма у розвиток соціологічної думки.
27. Охарактеризуйте марксистську соціологію, її особливості.
28. Яким чином Парето інтерпретував суспільство?
29. Дайте визначення соціальної дії за В. Парето. Що складає об'єктивну основу? 7. Які види соціальних дій виділяє В. Парето?
30. Сформулюйте предмет соціології і завдання соціологів, за В. Парето?
31. Порівняйте вчення про соціальну дію Вебера і Парето. В чому полягає різниця?
32. Опишіть структуру суспільства, згідно з теоріями еліт В. Парето.

33. Які риси належать правлячій еліті, і чому вона може зазнати історичної поразки?
34. Чи можна застосовувати теорію еліт Парето для аналізу українського суспільства?
35. Опишіть зміст «закона циркуляції еліт».
36. Наведіть приклади циркуляції еліт на основі історії українського суспільства.
37. Чому відбуваються революції? Чи можна їх уникнути? Проаналізуйте революції, які відбувалися в Україні, з точки зору теорії Парето.
38. Визначте внесок В. Парето в сучасну соціологію?
39. Чому А.Кетле вважають засновником емпіричної соціології?
40. Що таке «соціальне питання» і чому воно перетворилося на об'єкт емпіричних досліджень у ХІХ ст.?
41. Що означає термін «моральна статистика»?
42. Який внесок у розвиток емпіричної соціології зробив А.Геррі?
43. В чому полягав монографічний метод, яким користувався Ле Пле?
44. Яким чином проводилися перші анкетні опитування? Наведіть приклади з досвіду шотландських, англійських, німецьких дослідників ХІХ ст.
45. Що означає термін «солом'яні опитування»? 2. Яка технологія використовувалася для організації перших опитувань у США?
46. Чому журнал «Літерарі Дайджест» склав невдалий прогноз на вибори президента США у 1936 р.?
47. Що принципово нового привніс у практику опитувань Дж. Геллап?
48. У чому полягала методика емпіричного дослідження, яку використали У. Томас і Ф. Знанецький?
49. Який внесок у розвиток емпіричної соціології належав Чиказькій школі? 7. Яким чином американський уряд використовував соціологів для перемоги у Другій світовій війні?
50. Витоки української соціології (Ярослав Мудрий, Володимир Мономах, Іван Вишенський, Г. Сковорода)
51. Особливості і зміст основних етапів становлення соціології в Україні.
52. Роль наукових поглядів М. Драгоманова та М. Грушевського у розвитку соціологічної думки в Україні
53. Соціологія радянського періоду: її слабкі та сильні сторони
54. Соціологічні доктрини М.Костомарова, Б.Кістяковського, М.Ковалевського

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Програмні результати навчання	Методи навчання	Форми і засоби оцінювання
РН01. Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.	проблемний виклад, пояснення, кейс-стаді, аналітичний метод, створення ситуацій пізнавальної новизни, порівняльний метод, фасилітована дискусія, метод історичних паралелей	Поточний контроль: усне опитування, оцінювання виконання індивідуальних завдань/проектних робіт, оцінювання доповідей, оцінювання активності на занятті, тестування, оцінювання виконання індивідуальних практико-орієнтованих (проекти,

		ситуаційні завдання), творчих (реферат, есе, схеми, презентації) завдань
РН02. Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.	пояснення, кейс-стаді, моделювання ситуацій, виконання індивідуальних навчальних завдань, фасилітована дискусія, метод історичних паралелей	Поточний контроль: усне опитування, оцінювання виконання індивідуальних завдань/проектних робіт, оцінювання доповідей, оцінювання активності на занятті, тестування; оцінювання виконання індивідуальних практико-орієнтованих(проекти, ситуаційні завдання), творчих (реферат, есе, схеми, презентації) завдань;
РН03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.	пояснення, аналітичний, пошуковий, кейс-стаді, виконання індивідуальних завдань, моделювання ситуацій, порівняльний метод, метод історичних паралелей, фасилітована дискусія,	Поточний контроль: усне опитування, оцінювання виконання індивідуальних завдань/проектних робіт, оцінювання доповідей, оцінювання активності на занятті, тестування; оцінювання виконання індивідуальних практико-орієнтованих(проекти, ситуаційні завдання), творчих (реферат, есе, схеми, презентації) завдань
РН04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.	пояснення, кейс-стаді, моделювання ситуацій, виконання індивідуальних навчальних завдань, порівняльний метод, фасилітована дискусія, метод історичних паралелей	Поточний контроль: усне опитування, оцінювання виконання індивідуальних завдань/проектних робіт, оцінювання доповідей, оцінювання активності на занятті, тестування; оцінювання виконання індивідуальних практико-орієнтованих(проекти, ситуаційні завдання), творчих (реферат, есе, схеми, презентації) завдань
РН07. Вміти використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації.	пояснення, кейс-стаді, моделювання ситуацій, виконання індивідуальних навчальних завдань, порівняльний метод, фасилітована дискусія, метод історичних паралелей	Поточний контроль: усне опитування, оцінювання виконання індивідуальних завдань/проектних робіт, оцінювання доповідей, оцінювання активності на занятті, тестування; оцінювання виконання індивідуальних практико-

		орієнтованих(проекти, ситуаційні завдання), творчих (реферат, есе, схеми, презентації) завдань
--	--	--

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО ФОРМ І ВИДІВ КОНТРОЛЮ

Оцінювання результатів навчання здійснюється відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в МДПУ імені Богдана Хмельницького» <https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyu/dokumenti-vishhogo-navchalnogo-zaklad/polozhennya-z-organizatsiyi-osvitnogo-p/> та «Положення про бально-накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у МДПУ імені Богдана Хмельницького» <https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyu/dokumenti-vishhogo-navchalnogo-zaklad/polozhennya-z-organizatsiyi-osvitnogo-p/>.

Бально-накопичувальна система оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти з кожного освітнього компонента містить поточний, підсумковий контроль знань та оцінювання самостійної роботи. Робота здобувачів на навчальних заняттях оцінюється за видами навчальної діяльності. Максимальна сумарна кількість балів при оцінюванні роботи здобувачів на навчальних заняттях складає 30 балів. Самостійна робота є видом навчальної діяльності здобувача, яка підлягає оцінюванню. Викладач визначає види самостійної роботи здобувачам. Максимальна сумарна кількість балів при оцінюванні самостійної роботи здобувачів складає 30 балів.

Підсумковий контроль знань – вид контролю, який проводиться наприкінці навчального семестру у формі екзамену, раліку/диференційного заліку.

Загальний бал (ЗБ) з освітнього компонента складається з суми балів, отриманих за навчальну, самостійну роботу та підсумковий контроль знань.

Якщо освітнім компонентом передбачено виконання курсової роботи (КР), загальний бал рахується за формулою: $ЗБ = (ЗБ\text{ ОК} + КР) / 2$, де ЗБ ОК = 100 балів; КР = 100 балів.

Якщо освітнім компонентом передбачено проходження навчальної практики (НП), загальний бал (ЗБ) рахується за формулою: $ЗБ = (ЗБ\text{ ОК} + НП) / 2$, де ЗБ ОК = 100 балів; НП = 100 балів.

Якщо освітнім компонентом передбачено виконання курсової роботи та проходження навчальної практики, загальний бал (ЗБ) рахується за формулою: $ЗБ = (ЗБ\text{ ОК} + КР + НП) / 3$, де ЗБ ОК = 100 балів; КР = 100 балів; НП = 100 балів.

І СЕМЕСТР			
Бально-накопичувальна система здобувача з освітнього компонента			
5 Види навчальної діяльності	Робота на навчальних заняттях (максимальний сумарний бал – 30):	БЛОК I. Протосоціологія	БЛОК II. Виникнення наукової соціології
	Тема 1: Соціальні знання Стародавнього світу та Середньовіччя	4	
	Тема 2. Соціальні знання і дослідження нового часу (XVII – початок XIX ст.)	4	
	Тема 3. Становлення суспільствознавства	4	
	Тема 4. Криза традиційного суспільствознавства		4
	Тема 5. Виникнення і розвиток натуралістичного напрямку в соціології XIX ст.		4

	Тема 6. Соціальний дарвінізм		4
	Тема 7. Марксизм як соціологічна теорія у соціології XIX – початку XX ст.		3
	Тема 8. Психологічний напрям у соціології		3
	Самостійна робота студента (максимальний сумарний бал – 30):		
	Охарактеризуйте причини виникнення соціології як самостійної науки. Обсяг: 4-5 сторінок.	5	
	Що таке «позитивізм у соціології»? Назвіть основні принципи соціологічного позитивізму та дайте їхню оцінку з огляду на перспективи сьогодення. Обсяг: 4-5 сторінок.		5
	Чи можуть географічні чинники (клімат, ландшафт, ґрунти, ріки тощо) визначати розвиток суспільства? Обґрунтуйте свою думку. Обсяг: 4-5 сторінок.	5	
	Дайте коротку характеристику критичного аналізу соціологічної концепції марксизму в працях: • українських соціологів; • західних соціологів. Обсяг: 4-5 сторінок.		5
	У чому полягає відмінність між соціологічним позитивізмом і психологічним напрямом у соціології? Обсяг: 4-5 сторінок.		5
	Обґрунтуйте роль і значення вчення О.Конта та Г. Спенсера для розвитку соціологічної думки Обсяг: 4-5 сторінок.		5
	Разом	22	38
	Підсумковий контроль: залік (максимальний бал – 40)		
	Загальний бал (максимальний бал – 100)		

	II СЕМЕСТР				
	Бально-накопичувальна система здобувача з освітнього компонента				
5 Види навчальної діяльності здобувача	Робота на навчальних заняттях (максимальний сумарний бал – 30):	БЛОК III. Соціологічна думка на зламі XIX – XX ст.	БЛОК IV. Емпіричні дослідження кінця XIX-поч. XX ст.	БЛОК V. Соціологічна думка в Україні	
	Тема 9. Німецька формальна соціологія	3			
	Тема 10. Соціологія В.Зомбарта та «Протестантська етика і дух капіталізму» М.Вебера	3			
	Тема 11. Проблематика досліджень Макса Вебера й генезис основних понять його соціологічного вчення	3			

Тема 12. Соціологічна концепція Еміля Дюркгейма	3		
Тема 13. Соціологічна система Вільфредо Парето	3		
Тема 14. Виникнення й становлення американської соціології у США кінець XIX ст. Соціологічні дослідження XIX сторіччя в Європі.		3	
Тема 15. Українська соціологія другої половини XIX – першої половини XX ст.			3
Тема 16. Українська соціологія на еміграції			3
Тема 17. Українська радянська та пострадянська соціологія			3
Тема 18. Проблема концептуалізації пострадянських соціальних змін в українській соціології			3
Самостійна робота студента (максимальний сумарний бал – 30):			
У чому полягає суперечливість соціологічної концепції Е.Дюркгейма? Обсяг: 4-5 сторінок.	5		
Чому, на вашу думку, ідеї М.Вебера є співзвучними сучасності? Обсяг: 4-5 сторінок.	5		
Дайте загальну характеристику класичної соціології в її основних рисах. Обсяг: 4-5 сторінок.	5		
Чому, на вашу думку, ідеї М.Вебера є співзвучними сучасності? Обсяг: 4-5 сторінок.	5		
М.Грушевському належить положення про коливальну динаміку суспільної еволюції. Чим відрізняється це положення від позитивістських схем соціального поступу людства? Обсяг: 4-5 сторінок.			5
Дайте загальну характеристику розвитку української соціології у період до I світової війни Обсяг: 4-5 сторінок.			5
Разом	35	3	22
Підсумковий контроль: залік (максимальний бал – 40)			
Загальний бал (максимальний бал – 100)			

Оцінювання видів навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Максимальна кількість балів та вимоги до їх накопичення
Практико-орієнтовані завдання	Максимально 4 балів: – 4 балів – завдання виконано згідно вимог, зміст відповідає темі, представлено широкий аналіз проблеми, – 3 бали – завдання виконано згідно вимог, зміст відповідає темі, представлено широкий аналіз проблеми, але є деякі недоліки у тексті,

	– 2 бали – завдання виконано згідно вимог, зміст відповідає темі, представлено достатній аналіз проблеми, але є деякі недоліки у тексті, – 1-бал – зміст не відповідає темі, є багато недоліків, невідповідність вимогам щодо оформлення, плагіат. 0 балів – відповідь відсутня
Практико-орієнтовані завдання	Максимально 3 балів: – 3 балів – завдання виконано згідно вимог, зміст відповідає темі, представлено широкий аналіз проблеми, – 2 бали – завдання виконано згідно вимог, зміст відповідає темі, представлено широкий аналіз проблеми, але є деякі недоліки у тексті, – 1-бал – зміст не відповідає темі, є багато недоліків, невідповідність вимогам щодо оформлення, плагіат. 0 балів – відповідь відсутня
Самостійна робота	Максимально 5 балів: – 5 балів – завдання виконано правильно і якісно, виявлено вміння студента застосовувати, творчо використовувати психологічні знання на практиці, пов'язані з особливостями і засобами психологічної діяльності. Здобувач демонструє навички ефективної взаємодії, аргументує, переконує, приймає рішення, логічно формулює думку, відстоює власну позицію у процесі вирішення фахових завдань. – 4 бали – завдання виконані в основному правильно, але неповно. В ході виконання завдань допускалися помилки, використані не всі необхідні методи аналізу та узагальнення матеріалу. Здобувач демонструє навички взаємодії, аналізує, аргументує, логічно формулює, демонструє приклади, роблячи вибір, намагається, але не завжди вміє відстоювати власну позицію у процесі вирішення фахових завдань. – 3 бали – завдання виконані неповно та на низькому рівні. У ході виконання завдань допускалися помилки, використані не всі необхідні методи аналізу та узагальнення матеріалу. Здобувач демонструє навички взаємодії, обговорює, формулює, демонструє думку, роблячи вибір, не завжди вміє переконати, відстоювати власну, віддають перевагу позиції інших у процесі вирішення фахових завдань. – 1-2 бали – завдання виконані неповно з помилками. Здобувач розглядає, розпізнає, описує в загальних рисах, але не визначає зв'язки між закономірностями, особливостями розвитку і функціонуванням психічних явищ в контексті професійних завдань. – 0 балів – відповідь відсутня

Підсумковим контролем на освітньому компоненті є письмовий **екзамен**, на його складання надається 40 балів. Екзамен включає 2 теоретичні питання (максимально оцінюється в 10 балів), практичне завдання (максимально оцінюється в 10 балів) та 20 тестових завдань (по 0,5 бали за вірну відповідь) з усіх тем, які входять до програми освітнього компоненту.

Критерії оцінювання підсумкового контролю:

Характеристика критеріїв оцінювання знань	Якісна шкала	Оцінювання теоретичного питання, практичного завдання	За 40 бальною шкалою
Високий рівень Характеризується глибокими, міцними, узагальненими, системними знаннями – з предмета, уміннями застосувати знання, творча, навчальна діяльність має дослідницький характер, позначена уміннями самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особистісну позицію.	відмінно	9-10	36-40
Високий рівень Характеризується глибокими і міцними знаннями – з предмета, уміннями застосувати знання, творча, навчальна діяльність має частково дослідницький характер, позначена уміннями самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особистісну позицію.	добре	8	33-35
Достатній рівень Характеризується знаннями суттєвих ознак, понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними. Студент самостійно засвоює знання у стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, синтезом, узагальненням, порівнянням, абстрагуванням), уміє робити висновки, виправляти допущені помилки.	добре	6-7	30-32
Середній рівень Знання неповні, поверхневі. Студент відновлює основний навчальний матеріал, але недостатньо осмислено, не вміє самостійно аналізувати, робити висновки. Здатний вирішувати завдання за зразком. Володіє елементарними вміннями навчальної діяльності.	задовільно	5	27-29
Початковий рівень Відповідь студента при відтворенні навчального матеріалу елементарна, фрагментарна, обумовлюється початковим уявленням про предмет вивчення.	задовільно	3-4	24-26
Незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння застосувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач.	Не зараховано (з можливістю повторного складання)	2-3	21-23
Незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння орієнтуватись при виконанні практичних задач, незнання основних фундаментальних положень	Не зараховано (з обов'язковим	0-1	1-20

	повторним вивченням освітнього компонента)		
--	--	--	--

Оцінювання результатів навчання в Університеті здійснюється відповідно до 100-бальної шкали:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи, практики, диференційованого заліку	для заліку
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C	Добре	
64-73	D	задовільно	
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПОРЯДОК ВИЗНАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ, ОТРИМАНИХ В НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ

Здобувачі вищої освіти мають право на визнання результатів навчання, отриманих в неформальній освіті. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, регулюється Положенням про порядок визнання результатів навчання у процесі неформальної освіти в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького <http://surl.li/lgwzd>. Викладач надає здобувачам актуальну інформацію про підвищення рівня професійної підготовки та можливе перезарахування результатів, отриманих у неформальній освіті. Такі рекомендації надаються здобувачам на сторінках освітніх компонентів на ЦОДТ, а також в telegram-групах.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Основна

1. Даниленко О.А., Ковальова І.Д., Мусієздов О.О. Історія соціології: Навчально-методичний посібник. Харків: Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, 2004. 330 с.
2. Історія соціології: навч. посібник / К. А. Агаларова [та ін.] ; ред. І. П. Рущенко ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків : ТОВ "Планета-Прінт", 2017. –432 с.
3. Малес Л. В. Вивчаючи тексти культури: соціокультурний аналіз як пізнавальна стратегія соціології. К. : К.І.С., 2011. С. 17-63, 70-168,194-267.

4. Історія соціології (у 2-х кн.): навчальний посібник / О. А. Рахманов, С. С. Бульбенюк, Ю. М. Манелюк. К.: КНЕУ, 2017
5. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки / Пер.з фр. Г.Філіпчука. К.: Юніверс, 2004 С.81- 232, С.323-618.
6. Батаєва, К., Бурлачук, В., Степаненко, В. Історія української соціології: навчальний посібник, Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018 - с.5-236, 281-390.
7. Історія української соціології. XIX-XXI: навчальний посібник / за редакцією В. П. Степаненка і К. В. Батаєвої. Київ: Інститут
8. соціології НАН України, 2023. 566 с.
9. Гансова Е. Соціологічні школи та напрямки в Україні наприкінці XIX-початку XX століть (соціологія в Україні чи українська соціологія?). Навч. посібник. — Одеса, 2000.
10. Штомпка П. Соціологія. Аналіз суспільства [пер. з польськ. Галини Теодорович] / Пйотр Штомпка. Львів.: Колір ПРО, 2020.
11. Малес Л. В. Вивчаючи тексти культури: соціокультурний аналіз як пізнавальна стратегія соціології. К. : К.І.С., 2011.
12. Історія соціології: навчальний посібник / За ред. І.П. Рущенка. Х.: ТОВ «Планета-Прінт», 2017. 442 с.
13. Черниш Н. Соціологія: підручник за рейтинго-модульною системою навчання. – 5-те вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2009.
14. Гуменюк Л.Й. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. Львів: ЛьвДУВС, 2019.
15. Joas Hans, Knoebl Wolfgang Social Theory: Twenty Introductory Lectures. - Cambridge University Press, 2009. -

Додаткова

1. Теоретики світової соціології: життя та творчий спадок. (Путівник портретною галереєю Інституту соціології НАН України); за ред. акад. НАН України, проф., д.е.н. В.Ворони. Київ: Інститут соціології НАН України, 2015. 301 с.
2. Соціологічна енциклопедія / Укладач В.Г. Городяненко. К.: Академ видав, 2008. 456 с.
3. Підходи до класового аналізу. За ред. Е. О. Райта; переклад з англ. О. Симончук. Київ: Інститут соціології НАН України, 2019. 287 с.
4. Гіденс Е. Соціологія / Пер. з англ. В.Шовкун, А.Олійник. - К.: Основи, 1999. 726 с.
5. Стан сучасного українського суспільства: цивілізаційний вимір. За наук. ред. М.О. Шульги. Київ: Інститут соціології НАН України, 2017. 198 с.
6. Українське суспільство в умовах війни. Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. 343 с.
7. Макс Вебер. «Протестантська етика і дух капіталізму»; Видавництво, Наш Формат, 2023
8. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика/Пер з цім- К.: Основи, 1998. - С.104- 172,338-354,397-436.
9. Грушевський М.С. Початки громадянства : (генетична соціологія) / М. Грушевський; Institut
10. Гоббс Т. Левіафан, або суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної/ Пер. з англ. - К.: Дух і Літера, 2000. -С. 150-197.
11. Дюркгайм Е. Самогубство. Соціологічне дослідження - /Пер.з фр. К. : Основи, 1998. - С. 152-344.
12. Зіммель Г. Філософія грошей.-К.: Промінь, 2010. - 504 с.
13. Кашуба М. Ідеї соціалізму у творчості Івана Франка: європейський вимір. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2020 - №2 - С.29-42.
14. Кістяківський Б. Проблема і завдання соціально-наукового пізнання. Вибране. К.: Абрис, 1996. - С. 3-30. - (Українські мислителі).
15. Куліш П. Хутірська філософія і відділена од світу поезія. Хроніка'2000. -1993. № 1-2 (3-41993
16. Лебон Г. Психологія людських спільнот. Пер.з франц. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. - 228 с

17. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство. Основні поняття чистої соціології. Київ: Дух і літера, 2005. - 262 с

Інформаційні ресурси в інтернеті

1. Всеукраїнський соціологічний часопис «СВОЄ»: <https://svoye.wordpress.com/author/svoye/>
2. Державна науково-технічна бібліотека України - <https://dntb.gov.ua>;
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського -<http://www.nbuv.gov.ua>;
4. Електронна бібліотека ELIBUKR - <https://library.tntu.edu.ua/resources/elibukr/>
5. Інститут соціології НАН України <http://www.i-soc.com.ua>
6. Київський міжнародний інститут соціології <https://www.kiis.com.ua>
7. Центр SOCIS <http://socis.kiev.ua>
8. ispp.org.ua – офіційний сайт Інституту соціальної та політичної психології АПН України

Нормативно-правові документи: <https://fim.mdpu.org.ua/fakultet-informatiki-matematiki-ta/kafedra-sotsiologiyi/normatyvno-pravova-baza/>

Публікації з освітнього компонента викладачів освітньої програми, з якими можна ознайомитися в репозиторії <http://eprints.mdpu.org.ua> та у вільному доступі у мережі Інтернет: